

Nerea Rijesko

IGRA KRALJEVA

Prevela sa španskog Vesna Zorić

Beograd, 2013.

*U sećanje na Hosea Migela Visentea Navara,
koji je zaslužio još (barem) šezdeset godina*

N. R.

*Nema više Judejca ni Jelina, nema više roba ni slobodnoga,
nema više muškog ni ženskog, jer ste vi svi jedan u Hristu.*

Poslanica Svetog Pavla Galatima (3:28)

*O ljudi! Mi vas od jednog čoveka i jedne žene stva-
ramo i na narode i plemena delimo da biste se upoznali.*

Kuran (49:13)

تَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا

سورة الحجر ات الآية 13

PROLOG

Dugo su igrali šah. Zvuk zvona i miris prokuvanog mleka i sveže ispečenog tosta podsetili su ih da je vreme prvog sata* i da nisu okusili ni zalogaja otkako su započeli partiju. Mesto je odisalo tajanstvenom atmosferom starih rimskih katakombi. Na ogromnim stolovima, koji su okruživali prostoriju, mešali su se, bez vidnog reda povelje, knjige, mape, beleške i poređane šahovske table, koje su nestrpljivo iščekivale da se ponovo pretvore u bojno polje. Debeli kameni zidovi bili su ukrašeni freskama sa svetovnim prizorima: različiti prikazi Hiraldine evolucije kroz vreme, brodovi se bore protiv oluje, paladini s mačem u ruci napadaju neprijatelja, opkoljena utvrđenja... možda su zbog toga braća iz reda ovo mesto zvali Tvrđava vitezova.

Dva protivnika gledala su se s podozrenjem. Beli kralj bio je u opasnosti. Pretnja neustrašive crne kraljice činila ga je nepokretnim iza dva pešaka i skakača, ali napad je bio iscrpljujući i nije imao predstavu koliko dugo će još moći da nastavi tako. Mlađi igrač je uzdahnuo, smirujući teskobu. Podigao je crnog lovca veoma pažljivo, držeći ga kažiprstom i palcem, i povukao ga do određenog polja. Neprimetan osmeh obasjao je mlado lice. Bilo je već sigurno: protivnik više nije imao izlaza.

„Šah-mat!“, izgovorio je brzo, pokušavajući da zbog zadovoljstva ne deluje previše nadmeno.

„Brate, nema sumnje“, rekao mu je starešina reda. „Dobio si sve partije. Najbolji si.“

* Prvi jutarnji sat za molitvu, odgovara sedmom satu izjutra. (Prim. prev.)

„Zahvaljujem vam na komplimentu“, odgovorio mu je mladić.

„Ne, ne radi se o komplimentu: to je pravičnost. Imaš urođeni talenat za šah. Posmatrao sam te još kad si bio dete. Moja misija je da pronadmem najboljeg, a ti si najbolji. Potreban nam je najbolji da bismo mogli da pobedimo... i ja biram tebe.“

„Kad? Gde? Ko će mi biti protivnik?“

„Smiri se“, šapnuo je starešina stavljajući ruku na mladićevo rame. „Još nema odgovora na to pitanje. Ali jedno je sigurno: jednoga dana moraćeš da odigraš tu partiju... i moraćemo da je dobijemo.“

OTVARANJE

1.

NA DAN ZEMLJOTRESA

*Lovac je svaki slatki dodir usnama,
a skakač svaki poljubac ostvareni;
zubi su top koji za rokadu se sprema,
a jezik slatki šah neočekivani.*

ENRIKE GONZALEZ

Zemljotres se desio na Dan svih svetih. Kao i svake godine, Seviljci su tog dana skinuli prašinu sa sakoa od velura i čipkanih mantilja i obukli se u crno od glave do pete; uznemirenost zbog prolaznosti ljudskog života odražavala se i na raspoloženje na ulici. Običaj je da se na taj dan posete pokojnici s cvećem u ruci, razgovara s njima, kako bi i oni bili upućeni u najnovija porodična i društvena dešavanja, i u podne ode na misu u pobožnom raspoloženju. Posle bi samo ostalo da se sačeka vreme ručka, da se ljudi posvete sunderastim vazdušastim uštipcima i kostima sveca s bademima – kolačima čiji izgled opravdava takvo ime, mada su šupljine, umesto koštanom srži, popunjene slatkim kremom od žumanca i šećera.

Dan je osvanuo sa slabom maglom. Ljudi su neočekivano navirali, kao senke iz mračnih ćošкова, hodajući u tišini da im jesenja hladnoća ne bi ušla u usta. Izgledalo je kao da slede unapred organizovanu

maršrutu, osmišljenu koreografiju koja ih je delila na grupe: jedne je vodila ka groblju Vrt Svetog Sebastijana, druge ka Pobresu, ove ka Kanonigosu, one ka Eklesijastiku, a ostale ka groblju San Hose u Trijani...

Donja Hulija, mlada De Arova udovica, nije bila izuzetak. Oko pola deset pre podne izašla je iz svoje štamparije u Đenovskoj ulici, a za ruku ju je čvrsto držala dada Lula, crna sluškinja koja je u njenoj porodici otkađ zna za sebe. Lula se tog dana probudila s nemirom u srcu.

„Danas će biti smak sveta“, upozorila je veoma rano izjutra i ispustila rezignirani uzdah dok je prinosila poslužavnik s doručkom gospođinom krevetu, njišući ogromnom stražnjicom.

„Zbog takvih te izjava ljudi i izbegavaju“, odgovorila joj je donja Hulija i nevoljno uzela zalogaj tosta.

Govorkalo se da je dada Lula u seviljsku luku došla brodom za robe. Mirisao je na slonovaču i tiraniju koja je vladala u afričkom selu Joruba, kolevci vudua. Pričalo se da je došla rahitična, da su joj se kosom upletenom u dredove šetale vaške, da je imala zagnojene čireve na očima i usnama i da je ispuštala krike kao divlja životinja. Kako se čini, otac donja Hulije, uvaženi apotekar Huan Nepomuseno Hil de la Sijerpe, pronašao ju je tokom uobičajene šetnje lukom Mulas, čekajući da neki brod iz Nove Španije donese kakav čudotvorni lek, da jednom zauvek izleči malarijsku groznicu koja se već pretvarala u odomaćeno gradsko zlo. Huan Nepomuseno, specijalista za biljke, bio je ubeđen da u prekomorskim zemljama rastu lekovite biljke koje mogu da izleče sve bolesti na evropskom kontinentu.

„Da nemam porodicu koja zavisi od mene, zaplovio bih i vratio se s lekom za sve bolesti. Svi koji su otišli u obećane zemlje odreda su nekulturne budale, koje znaju samo da se mlata s jadnim Indijancima“, tvrdio je. „Gospode, kakva šteta! Pa kažu da lekovito bilje u tim zemljama raste čak i ispod kamenja! Grešimo u svemu. Toliko smo doneli zlata i srebra, a jedino što zaista vredi jeste ono što daje zdravlje. Čemu služi novac ako nema zdravlja, zar ne?“, govorio je prijateljima, koji su sa osmehom odobravali njegova predavanja, više iz simpatije nego ubeđenja.

Gospodin Hil de la Sijerpe bio je humanista i pobornik rehabilitacije moralnog identiteta ljudskog bića. I čim je na drvenom sanduku ugledao crnu posramljenu devojčicu, kako pokriva stid prljavim dronjkom, s lancima od zardalog gvožđa i okovima na ručnim i nožnim zglobovima,

dok dežurni trgovac robljem nabraja njene osobine kao da prodaje džak ječma, odmah se sažalio na nju. Platilo je bez cenjkanja koliko su mu tražili i odveo je kući, ne obraćajući pažnju na suprugine prigovore. Kada se okupala i obukla, konstatovali su da ima oko četrnaest godina, da uopšte ne poznaje osnove korišćenja pribora za jelo i da se zove „Lula“, jer je to bila jedina reč koju je izgovarala često i malo jasnije.

Donja Hulija, koja je tad imala samo pet godina, bila je očarana novom ukućankom. Uzela ju je za ruku i obe su nestale popevši se uz stepenice. Niko ih nije ni video ni čuo dva i po sata. Dozivali su ih na sav glas, tražili ispod kreveta, na tavanu i u ostavi. Majka donja Hulije prigovarala je suprugu što je u kuću doveo kanibala, i to od onih koji belu decu jedu s graškom, jedna moja devojčica, jedna, jedna... sve dok baštovan nije uočio trag odeće koji je vodio od kuhinje do dvorišta iza kuće. Tamo su pronašli devojčice onakve kakvim ih je Bog stvorio, kako čavrljaju na nekom jeretičkom jeziku, smeju se, blatnjave do ušiju, i šakama jedu zemlju iz saksija.

„Pogledaj šta si uradio tim tvojim sumanutim sažaljenjem!“, vikala je majka donja Hulije na supruga dok je podizala ćerku s poda, držeći je za ruku i pokrivajući je širokim šalom. „Moramo se otarasiti ove nakaze... pretvoriće nam devojčicu u divljakušu. Hoću da leti iz ove kuće, smesta!“

Činilo se da je odlučnost njegove žene ubedila Huana Nepomusena. Međutim, kada je mala Hulija videla da je odvajaju od nove drugarice, dobila je napad besa. Pocrvenela je, bacila se na pod i niko nije mogao da je podigne jer je grizla i udarala svakog ko bi joj se približio. Od silnog dranja, ljutnje i šmrcanja, jedine reči koje su razumeli bile su da će se ona, ako dada Lula ode, baciti u reku. Na kraju, tamnoputa devojčica ostala je u kući.

Kako su godine prolazile, dada Lula je naučila da govori andaluskim akcentom i postala je poslužiteljka Naše Gospe od Anđela u Crnačkom bratstvu. Pripremala je gaspačo kao niko drugi, dajući mu lični pečat gorkim narandžama, a i poprilično se izveštala s viljuškom i nožem, tako da više nije predstavljala opasnost ni za sebe ni za druge. Ljudi su je gledali podozrivo, delom i zbog prevejanih komentara koje je majka donja Hulije davala prilikom društvenih okupljanja, tvrdeći da njena crna sluškinja ispod kreveta krije krpenu lutku probodenu iglama, pomoću koje može da izazove bolove u stomaku svakom ko joj stane na žulj.

Dada Lula je imala razvijenu moć opažanja. Više od nedelju dana primećivala je čudno ponašanje pasa, koji su po celu noć zavijali na mesec; ptica, koje su pravile gnezda na vrhu crkvenog zvonika, a zatim preplašeno odletele i ostavile mladunce da zevaju gladnih kljunova; konja, koji su se sjajnih očiju bunili kada treba da uzmu zalogaj hrane. Čak je i Huan Siromašni poludeo juče po podne. Klečeći na kolenima nasred Đenovske ulice, počeo je da deklamuje bolnu molitvu, vukao za suknje gospođe u prolazu i govorio da će hiljade umreti. Nije prestao dok snage reda nisu došle po njega. Udarili su mu dva šamara i, kako nije bilo načina da ga smire, odveli u zatvor u Trijani dok ga ne prođe napad besa.

„Danas će biti smak sveta“, ponovila je odlučno dada Lula dok je sa svojom gospođom šetala ka katedrali, na misu u čast Svih svetih. „Znam to jer se životinje čudno ponašaju. Magarci su tvrdoglavi. Psi dižu buku kao ludi...“

„Ma šta kažeš!“, odgovorila je donja Hulija, teatralnim pokretom stavljajući levu ruku na obraz, glumeći zaprepašćenost. „Margarci teraju inat, a psi laju?! Kako je to čudno! Pazi se, pazi...“

„Čvorci su otišli. Ima već tri dana kako nema nijednog i...“

„Ah, dosta više, za boga miloga! Takva mahnita bulažnjenja me baš živciraju. Ako nastaviš da pričaš gluposti, poslaću te u bolnicu Sveti Kozma i Damjan. Čula sam da se tamo staraju i o ludim sluškinjama kao što si ti.“

Dada Lula je odlučila da se ugrize za jezik, uprkos nemiru koji je ključao u njoj. Nastavila je da hoda u tišini i popela se prilaznim stepenicama hrama krajičkom oka utvrđujući koliko je gospođa ljuta. Kada su stigle do ulaza, donja Hulija je krenula napred da gurne vrata. Onda je dada Lula sačekala trenutak. Držeći korpu od trske, skrštenih ruku, namrštena i s donjom usnom napućenijom nego inače, gledala je svoju gospođu kako ide ispred nje.

„Da, da... zovite me ludom“, mrmljala je za sebe pre nego što je prešla prag, „ali danas će biti smak sveta.“

Dada Lula je mrzela da njena ne bude poslednja, naročito kad je znala da je u pravu.

Ušle su u Seviljsku katedralu kroz Kapiju praštanja, pod podozrivim pogledima statua Svetog Petra i Svetog Pavla. Sveti Petar nalazio se s leve

strane, strogog izgleda, neuredne kose i s ključevima raja u ruci. Bio je tačno kraj prozora s rešetkama, kroz koji su pozivali sveštenika kad je osvećenim uljem trebalo da miropomaže parohijane koji su odlučili da pre vremena napuste ovaj svet. S druge strane Sveti Pavle držao je mač u desnoj ruci, a levu je skrivao iza leđa poput veštog mačevaoca. Pomalo misteriozno, ta ruka je nestajala ispod slojeva odeće i izgledala kao da se čudesno rasteže i ponovo pojavljuje ispod statue, pridržavajući postolje. Dva apostola, zajedno s arhanđelom Gavrilom, Devicom Marijom i visokim reljefom na kojem Isus progoni trgovce iz hrama – inače u oštroj suprotnosti s narodnom tradicijom da se stepenište katedrale koristi kao gradska pijaca – predstavljaju hrišćanska obeležja tog najstarijeg ulaza u hramu. Naime, kad se pređe prag, ulazi se u svet izmešanih kultura, u Dvorište narandži koje je nekada bilo dvorište džamije. Na sredini dvorišta nalazi se fontana u kojoj su muslimani nekada vršili abdest, a koja je u stvari ostatak nekadašnjih starih rimskih termi. U Dvorištu narandži u Sevilji ukrštali su se putevi svih starih sredozemnih civilizacija.

Dve žene hodale su ukoso, izbegavajući opale narandže, dok nisu stigle do Broda guštera, gde bi dada Lula uvek pogledala naviše.

„Gušteru, gušteru“, rekla bi dodirujući glavu kažiprstom i malim prstom desne ruke.

Jadnica je bila sklona praznoverju. Izgledalo joj je kao velika greška što preparirani krokodil visi s krova katedrale. Egipatski sultan poslao ga je na poklon kralju Alfonsu X kad je tražio ruku Alfonsove kćeri Berengele. Kralj Mudri odbio je prosca, ali je zadržao krokodila, koji se za nekoliko nedelja ulenjio od mirisa narandžinog cveta i letnje pospanosti. Naučio je da jede iz ruku svojih čuvara, provodio je sijestu u hladu platana, dremao je u večernjem miru Kraljevske palate, a neke hronike tvrde i da je kao kućence mahao ogromnom repinom kad bi video kralja. Toliko su se vezali za njega da su ga, kad je uginuo, rasporili, napunili slamom i okačili na krov katedrale, da donosi sreću.

Prošle su Gušterovu kapiju i utonule u plavičastu tamu crkve, kroz koju je jedva prolazilo nešto malo svetlosti kroz vitraže. Hodale su pravo, po pločniku od belog i crnog mermera, ostavljajući sa svoje desne strane ulaz u Hiraldu, Kapiju Palos, Kapelu Svetog Petra, Kraljevsku kapelu... Tačno iza Glavne kapele nalazila se i pogrebna kapela porodice Lopeza de Ara. Donja Hulija je pustila ruku dada Lule, zamolila je da pridrži

buket roze bignonija, koje su ubrale u bašti kod kuće, i izvadila ključ da otvori kapiju. Pre nego što je to uradila, opazila je sjajne staklene oči Svetog Jovana Jevandeliste, koji je gospodario oltarom s blaženim licem omiljenog Isusovog učenika. Njen pokojni suprug imao je mnogo vere u njega, i to ne samo zato što je izdanjem četvrtog jevanđelja postao velikan među štamparima; takođe mu se divio jer je s herojskom čvrstinom ostao veran i kad ga je rimski imperator Domicijan bacio u kotao s ključalim uljem. Po mudroj proceni gospodina De Ara, to je dokazivalo da su štampari posebna vrsta nesebičnih mučenika, koje su progonili od početka hrišćanstva jer su ostavljali pisane dokaze nezgodnih istina. Međutim, uprkos svim pozitivnim pričama o svecu, svaki put kad bi donja Hulija videla sitnu siluetu te figure od porcelana, obavijenu svetlocrvenim velurom, s dugom kosom od prirodne dlake, nakitom optočenim obojenim staklom i poluotvorenim sitnim ustima s besramno sjajnim usnama i jezikom, koji su se caklili zbog debelog sloja skerletnog laka, nije mogla da izbriše iz glave slike žena koje su vodile razvratni život u bordelima blizu luke.

Skenula je pogled, posvetila se bravi i okrenula ključ. Upravo kada su vrata počela da se otvaraju, pod hrama zaljuljao se kao splav na jezeru ulja. Donja Huliji se zavrte u glavi pa se uhvati za rešetke kapije.

„Bože, smiluj nam se i oprosti nam naše grehe! Amin!“, krstila se dada Lula neobično brzo.

Potres je trajao jedva nekoliko sekundi, ali tišina se nastavila još neko vreme. Posetioци katedrale razmenjivali su upitne poglede u nadi da će neko pružiti logično objašnjenje za ono što se upravo dogodilo, ali niko ništa nije rekao. Osećaj vrtoglavice je prošao i parohijani su nastavili sa svojim sitnim poslovima, već sumnjajući da se pod zaista pomerio.

Donja Hulija gurnu kapiju kapele i udoše unutra. Iz korpe, koju je nosila dada Lula, izvadila je krpe i flašicu vode sa sapunom pa su obe počele da ribaju pogrebnu ploču Hulijinog muža, sa istom spretnošću s kojom bi brisale i prašinu s kućnog kredenca. Pošto su je očistile, donja Hulija je sklonila osušeno cveće iz vaza koje su čuvale statuu Svetog Jovana Jevandeliste, i zamenila ga onim koje je donela dada Lula. Udešavala ga je kao da sređuje frizuru. Kada je mislila da je dovoljno upečatljivo, uzdahnula je. Okrenula se i pogledala u ugravirane reči na nadgrobnom spomeniku. Htela je da ispuni misli pobožnim slikama, nečim

povezanim s pokojnikom i njegovim zemaljskim vrlinama, priželjkujući da joj na pamet padne neka molitva, ali čitav njen um bio je okupiran poslovima koji su je čekali kod kuće. Pomirila se sa izvesnošću da tu više nije imala šta da radi. Uprkos tome, ostala je nepomična i ćutljiva pred grobom. Nije želela da je neko vidi kako previše rano odlazi s mesta gde večno počiva njen suprug, naročito ne na dan tako važne svetkovine kao što je ova. Kada je prošlo vreme koje je smatrala pristojnim, prekrstila se, izašla s dada Lulom i zaključala. Ponovo su se uhvatile podruku i zajedno odšetale ka Glavnoj kapeli, da zauzmu dobro mesto za misu.

Pošto je dan bio poseban, misu je trebalo da služi otac Zakarijas, slepi pesnik poznat po samovoljnim propovedima. Propovednik je imao podršku mnogih poklonika koji su ga svuda pratili, kao da je svemoćni vizionar. Određeni gradski krugovi uveravali su da mu fizičko slepilo omogućuje da gleda duhovnim očima i da zbog toga ima sto puta bolju moć opažanja od ostalih smrtnika. Njegova slava je bila tolika da je donja Hulija unajmila mladog prepisivača da sedi u prvim redovima i beleži najpoetičnije propovedi. Kasnije bi ih štamparija objavila kao štamparske tabake povezane vrpcom. Pismeni su mogli da ih kupe, proūe, raskomadaju na delove i upijaju u privatnosti svoje spavaće sobe. Nikada nije bio problem ako bi neko propustio poslednju propoved oca pesnika jer bi uskoro mogao da je čuje kako je recituju uz muziku po gradskim ćoškovima, sve zahvaljujući brošurama koje je prodavala udovica De Aro.

Te subote otac Zakarijas popeo se na propovedaonicu rezignirano.

„Braćo!“, počeo je gotovo plačnim glasom. „Voleo bih da mogu da potvrdim da sve duše koje napuste ovu dolinu suza odlaze na nebo“, napravio je pauzu, promenio držanje i ispustio vrisak, razbudiivši u trećem redu čoveka kome je glava padala. „Ali ne mogu! Čovek je pun sujete, arogancije, podlosti... Zbog toga i postoji osuda! Pakao!“, grmeo je mašući pesnicom iznad glave.

Žene su ostale bez daha, a muškarci širom otvorili oči i čvrsto stegli prste držeći se za kolena. Ipak, propovedi su pratile promišljeni ritam strogosti i utehe. Kada bi otac Zakarijas primetio da mu je publika na ivici straha, sačekao bi malo, produžujući momenat ugodnog bola, a onda bi sumoran izraz lica zamenio umirujućim i zaključio da još ima nade.

Donja Hulija je poznavala tok njegovih propovedi do tančina i zbog toga je uopšte nisu impresionirale. Bila je pragmatična. Bila je ubeđena da bi je Bog smatrao boljom hrišćankom ako bi ona s njim popričala pet minuta dnevno, umesto da po ceo dan skrušeno sluša priče o njemu. Sigurna da bi malo ko razumeo smisao njenih uverenja, uvek bi sedala u drugi red, da bude viđena. Tu bi bila vrlo blizu sveštenika, a oni iz susednih klupa bili su svedoci njenog ozbiljnog izraza lica, dostojnog lika duše skrušene zbog smrti supruga – jadnica, tako mlada, ostavio ju je bez dece, s tako teškim poslom. Oni koji bi kasnili i zauzimali poslednje klupe mogli su da je prepoznaju po gotovo besprekornoj simetriji kestenjaste punde u liniji s tankim vratom. Donja Hulija je čak i izdaleka bila upečatljiva – obučena uvek u strogo crno, visoka, vitka, lica svežeg poput sezonskog voća i pravog držanja; što je bio pokazatelj, kako su tvrdili oni najćudljiviji, da ima arogantnu dušu, bez obzira na to koliko se u javnosti pokazivala kao smerna.

Kada je otac Zakarijas došao do dela o uskrснуću mrtvih, spopalo ju je zevanje. Pokušala je da ga prikrije dlanom ruke, ali završilo se tako što je zevnula proizvedeći zvuk sličan zavijanju mačeta. Iz prvog reda su se okrenuli da je prekorno pogledaju. Dada Lula je glasno uzdahnula i potapšala je po ramenu, da to prikrije. Mnogi su zbog toga taj gest pomešali s pobožnim jecajima u spomen na njenog dugovečnog supruga koji je preminuo pre pet godina, pa su je pogledali sažaljivo. Klimnula im je glavom u znak zahvalnosti.

Donja Hulija želela je da se misa što pre završi. Trebalo je hiljadu poslova da uradi u štampariji: da završi pripremu priče o sukobu vojske kralja Fernanda VI i islamske sekte na Seutskom trgu, da se pobrine za preštampavanje zarzuele *Osuda Parisa i otmica Helene*, da završi pismo grofa Nolegara Hijatamora o poslednjoj tuči glupaka i morona... Volela bi da ode kući, izuje cipele, sedne u dvorište i prepusti se jakom mirisu geranijuma, koji ju je uvek podsećao na stare knjige. Odatle je bez problema mogla da nadgleda rad u štampariji. Uživala je u ritmičnom zvuku nove štamparske prese koju je donela iz Đenove, a koja je bila prava moderna mašina, dotad čudo neviđeno u Sevilji. Pokretala ju je opruga koja je omogućavala da se štamparski valjak brzo podigne, pa je mogla da odštampa oko dvesta pedeset tabaka na sat. Zahvaljujući njoj, njena štamparija postaće najbolja u gradu.

Ipak, više od svega, volela je se među ostalim radnicima pojavi Leonova prilika. Kad nazre liniju njegove brade, morskoplavu boju očiju, izraženu muskulaturu ruku. Isprva je pazila da momak ne primeti to zanimanje, ali posle joj više nije bilo važno da li će opaziti težinu njenog pogleda na vratu, pa ga je stalno odmeravala. Kada je Leon otkrio da ga merka, oduzeta u senkama, sa strogim izrazom lica gazdarice koja nadzire rad osoblja, i on bi zastao i upiljio se u nju. Nije to bio prkos, već pre upitni pogled. Bio je fasciniran očima donja Hulije; pokušavao je da ustanovi zašto ta žena zrači tako opipljivim sjajem, koji kao da je samo on primećivao. Ta borba obično se završavala njenom pobedom. On bi spustio glavu, zbunjen, i nastavio s poslom sa osmejkom na usnama. Kada bi Leon prestao da je gleda, iskoristila bi to da ponovo udahne vazduh.

Niko nije znao Leonovo poreklo. Pojavio se niotkuda pre nekoliko meseci, obavijen velom misterije. Prvi put kad su ga videli u gradu, lutao je u blizini katedrale, naizgled mornar, prepušten vodi i vetru. Imao je dugu kosu, svetloplavu, skoro belu, verovatno od soli i podnevnog sunca. Odlikovao se uznemirujućom lepotom. Kad bi razgovarali s njim, većina ljudi nije mogla da podnese pritisak tih nebeskih očiju, pa bi gledali u pod, mumlajući nepovezano. Bio je jedan od onih rođenih da ih ostali smrtnici upamte. Figura poput grčke skulpture, a čutljivost i spori i upečatljivi pokreti samo su još više doprineli toj nedokučivoj prirodi koja vređa kukavice i fascinira odvažne. Podozriviji su tvrdili da je Leon bio član posade na brodu koji je plovio pod crnom zastavom s lobanjom i dve ukrštene kosti, pod komandom gusara Kalika Džeka. Putnici s brigantina kojim je stigao u Sevilju prepričavali su jednom prilikom, pijani u lučkoj taverni, ono što im je on rekao tokom plovidbe: tvrdio je da se rodio na Malti, odakle su ga otele Osmanlije koje su mu promenile ime u Asad, arapski ekvivalent za Leon. Ovo je uzbunilo dežurne dušebrižnike. Aluzija na gusarske brodove, Turke i uzburkano more vratilo ih je čak do Vikinga, koji su 844. godine, s plavim kosama i nepodnošljivim nordijskim temperamentom, prešli Gvadalkivir i za manje od sedam dana uništili grad, iskoristivši lakoverni sevilski karakter.

„Ovaj mladić... nije odavde“, isticali bi najstariji. „Trebalo bi motriti na njega.“

Donja Hulija se veoma dobro sećala trena kad ga je prvi put videla. Tog dana je Kristobal Zapata, nadzornik štamparije, izašao da završi

neke poslove, a ona je ostala zadužena za sve. Nikad neće zaboraviti sliku korsara iz priča kako ulazi na vrata njene štamparije. Nikad nije bila toliko zbunjena nečijom lepotom. Ponekad bi sebi dopuštala da mašta o njemu. Zamišljala ga je kako usred noći razvaljuje vrata njene spavaće sobe i prilazi joj, ozbiljan, odlučan, siguran, osvetljen samo metalnom svetlošću ogromnog punog meseca. Leon bi spretnim trzajem skinuo čaršave s nje i uzeo je u naručje s blagošću kojom se ljulja dete. Potom bi mu stavila ruke oko vrata i zagnjurila lice u preplanule grudi, udišući njegov miris dima, a on bi je poveo ka luci da je ukrca na bajkoliki brod koji isplovljava ka Karipskom moru. Kad bi stigli tamo, bila bi u njegovoj milosti i nemilosti, čak i s noćnom košuljom s monaškom čipkom zakopčanom do grla, pokušavajući da odoli njegovim čarima, ali bezuspešno. Nikad nije dopuštala da fantazije odu dalje od toga.

„Tražim don Dijega de Ara“, predstavio se kad je ušao u štampariju. „Moje ime je Leon. Leon de Montenegro.“

Ona ga je posmatrala od glave do pete.

„Kasnite. Moj muž je umro pre pet godina“, pojasnila je. „Mogu li ja da vam pomognem?“

Izgledao je zaprepašćeno, ali ubrzo duboko udahnu i nastavi:

„Tražim posao.“

„Ovo je štamparija“, rekla mu je. „Znaš li nešto o štamparskom zanatu?“

„Mogu da naučim.“

Nedavno je slovoslagač, koji je od pamtiveka radio za gospodina De Ara, počeo da gubi vid zbog godina. Mešao je slovo L sa F, a F sa J, drhtale su mu ruke dok je slagao slova u vrstač. Ispred slovoslagačkog ormara, gde su se nalazile fioke za slaganje redova teksta spremnih za štampu, morao je da radi sedeći jer su mu i kolena oslabila. Donja Hulija ga je već neko vreme posmatrala, uverena da će pre ili kasnije morati da mu nađe zamenu. Međutim, posao slovoslagača zahtevao je određenu obuku i dug period šegrtovanja. Slovoslagač je duša svake štamparije. Oni odražavaju stil kuće, a moraju i dobro da poznaju tehničke aspekte, pa da savršeno znaju pravopis... a takođe su i prepisivači. Njihove odgovornosti i dužnosti bile su iste kao i pisara u srednjem veku; prvo je trebalo da pročitaju odlomak originalnog teksta, nauče ga napamet, a potom da ga prepisu. Jedina razlika bila je u tome što su jedni prepisivali dela perom, a drugi metalnim slovima.

„Znaš li da čitaš i pišeš?“, upitala je donja Hulija gledajući oholo Leona.

„Na četiri jezika“, odgovorio je bez arogancije.

„Potrebno mi je da to radiš na kastiljanskom i bez pravopisnih grešaka.“

„Nema nikakvih problema.“

Donja Hulija primila je Leona kao slovoslagačkog šegrta, ne tražeći nikakve preporuke. Dopustila mu je da se smesti u suteran pod izgovorom da u kući dvadeset četiri sata dnevno mora biti prisutan bar jedan muškarac. Kad se Kristobal Zapata vratio i saznao za odluku koju je donja Hulija donela bez njega, povikao je iz sveg glasa. Tvrdio je da njegova dužnost kao nadzornika štamparije, čak i dok je gospodin De Aro bio živ, podrazumeva da odlučuje koga treba zaposliti, kao i da štiti posao i gazdaricu kuće kao pas čuvar. Postavio se moralistički i natuknuo da za reputaciju bilo koje žene, a naročito jedne časne udovice, nikako nije dobro da pod svoj krov primi mladića sumnjivog porekla i s telom Adonisa.

„Ja sam gazdarica ove štamparije“, brecnula se na njega s očima punim strasti, koju nikad ranije nije video, „i radim ili ne radim u njoj šta mi je volja!“

Nije se više raspravljala s Kristobalom oko Leona i ubrzo je zaboravila na nadzornikovu insinuaciju o mogućim kritikama suseda, jer je prisustvo novog pomoćnika unelo tračak svetlosti u njen život. Donja Hulija imala je epikurejske sklonosti. Uživala je u lepoti, i to ne samo u onoj koja se mogla opaziti očima; takođe je uživala i u lepoti koja se primećuje ostalim čulima. Zabavljala se udišući vazduh štamparije i upijajući blagi miris papira. Uvežbavala je razlikovanje mirisa novog šegrta od mirisa svežeg mastila. Osećala je zadovoljstvo iščekivanja kada bi videla da dada Lula odlazi u kuhinju da pripremi popodnevnu toplu čokoladu, i nestrpljivo bi čekala da počne da je zagreva – gotovo da je mogla da zamisli njena slatkasta isparenja. Išla joj je voda na usta od pomisli na tren kad će radnicima ponuditi topli napitak, unapred osmišljeni čas kad može da dodirne Leonove prste dok mu pruža šoljicu. Volela je da ga posmatra iz daljine dok je trčao tamo-amo mačkastim pokretima, dok sklanja s čela neposlušnu kovrdžu dlanom ruke – prsti su mu stalno bili umrljani mastilom – i dok se smeje pošalicama ostalih radnika. Donja Huliji se sviđao mladićev glas jer ga nije čula samo ušima. Leonov glas odjekivao

je iznutra. Kada bi on govorio, vazduh je bacao treperave talase koji su joj se gnezdili u stomaku, kao kad orgulje u katedrali zasviraju iz Fa.

Uveče, posle večere, dada Lula i donja Hulija sedele bi u dvorištu i čavrljale, čekajući da ih uhvati san. S vremena na vreme pozvale bi i Leona da im se pridruži. Onda bi se on opustio i pričao o azijskim lukama koje mirišu na kari i slanu ribu. Pričao bi im o neobičnom afričkom plemenu gde su muškarci viši od meseca, o drugom gde hodaju četvoronoške i o onom koje ima magični recept kako da se glave neprijatelja smanje na veličinu divljeg kestena. Ponekad bi im pripovedao, neubedljivo, priču o tome kako su ga Turci oteli kad je imao skoro petnaest godina, s namerom da ga pretvore u sultanovog vojnika; kako se dugo pretvarao da se predao svojoj vojničkoj sudbini u Turskoj i koliko su janičari bili slični hrišćanskim monaškim viteškim redovima.

„Prevod mog imena na arapski je Asad.“

„Asad? Jesam li dobro rekla?“, upitala je donja Hulija.

„Savršeno. Zapravo, tako sam se zvao mnogo godina... a onda sam uspeo da pobegnem.“

„Predivno“, promrmljala je kad su im se pogledi sreli.

Dada Lula slušala je Leonove junačke priče stegnuto srca i u sve je verovala, bez obzira na to koliko su bile čudne. Dopadao joj se momak. Odmah bi prepoznala one koje društvo omalovažava jer je i sama činila deo te odabrane grupe. Znala je da veći deo čovečanstva čine obični pojedinci koje uvek zastrašuje prisustvo retkih posebnih bića koja se povremeno pojave na planeti.

S druge strane, donja Hulija je bila ubeđena da su Leonove priče čista fantazija, što njoj nije bilo ni važno. Čitav taj prekomorski svet što je nicao iz mladićevih usta, a koji je bio dobar razlog da uživa u njegovom društvu i ispuni dosadne večeri, jednostavno ju je zabavljao, bio stvaran ili ne. Smatrala je svoj svet tako praznim da je mašta bila jedini način da pobegne. Za donja Huliju su kraljevstva iz priča oduvek bila stvarnija od susedne kuće. Mnogo bi je više ganula uzbudljiva laž nego mlaka istina.

Minut pre nego što je katedrala počela da se njiše kao da će se srušiti, dada Lula je osetila pomeranje zemlje u stomaku. Čula se molitva

Gospodi, pomiluj, a harmonični spoj glasova i orgulja zamolio je Gospoda za milost baš kada je crna sluškinja šćepala donja Huliju za zglob, odvukla je i oborila ispod oltara. Smestila se pored nje, zaštitila je majčinskom rukom i ljubila joj potiljak dok je mrmljala neku nerazumljivu litaniju – i to pred očima svih zaprepasćenih parohijana. Međutim, nisu imali vremena da se čude mahnitom ponašanju sluškinje jer je sa zapada doprlo neko šištanje, zaposedajući postepeno hram, a onda je ljuljanje zidova proizvelo zaglušujuću buku nalik škrgutanju zuba.

Katastrofa je počela tačno u deset pre podne. Zvona Hiralde sama su zazvonila, kao luda. Klupe hrama tresle su se bez obzira na težinu vernika na njima, a svi koji su stajali popadali su iznenađeni jer im je tlo izmaklo pod nogama. Propovedaonica je pretila da padne sa svog stuba i nekoliko uplašanih akolita prišlo je ocu Zakarijasu da mu pomogne da siđe niz stepenice.

„Apokalipsa! Apokalipsa! Apokalipsa!“ izgovarao je otac Zakarijas opipavajući vazduh u potrazi za raspećem, koje je obično stajalo na velikom oltaru, ali sada je bilo na podu, okrećući se oko svoje osnove u blizini glava dada Lule i donja Hulije.

Neko ga je podigao i pružio slepom parohu. Čvrsto ga je uhvatio i na trenutak je izgledalo kao da se smirio.

Kamena spoljašnja oграда obrušila se na svod nad transeptom, a onda se kiša šljunka sručila na pod hrama. Prostorija se punila prašinom, okružujući ljude gustom zemljanom maglom od koje nisu mogli da vide ni prst pred nosom. Kasnije se saznalo da su padali delovi kupole, koja je od tada ostala oštećena. Svi koji su bili unutra želeli su da izađu, za slučaj da je otac Zakarijas bio u pravu i da je to stvarno preludijum Apokalipse. Nisu želeli da umru zgnječeni pod slojevima kamenja. Nasuprot njima, oni napolju želeli su da uđu, uvereni da će ih Gospod svojom sve-moćnom rukom zaštititi u katedrali. Ulaz je uskoro bio zaprečen zbog gomilanja užasnutih ljudi iz oba smera. Neki su vrištali, neki uzdisali, drugi su se grlili, treći molili...

Zemlji je trebalo oko pet minuta da se umiri. Završivši, ispustila je iznemogli uzdah, nakon čega je usledila prodorna tišina. Malo-pomalo, prašnjavi tajac gubio se u kratkim jecajima, uzvicima „Gospode Bože!“, plaču bebe, vici odraslih i gnevu pobožnih, a onda su svi postajali sve glasniji, dostigavši jačinu zaglušujuće agonije. Žamor očajnih

grla jednoglasno je tražio milosrđe, samilost i ispovest. Bila je to tužna i mučna balada koja je svima stezala srce.

Donja Hulija i dada Lula ostale su ispod oltara dugo nakon što se zemlja smirila; nisu bile sigurne da li se kataklizma završila. Sačekale su da se oblak prašine i njihova srca malo umire, pa su izašle iz skrovišta probijajući se kroz šljunak koji je prekrio pod. Jedan komadić nabio se donja Huliji u bok. Kada ga je opipala da ga skloni, otkrila je okrugli kamen u obliku novčića, prečnika malo većeg od dlana. Bio je ukrašen bareljefom koji nije mogla jasno da vidi. Približila ga je grudima i stegla kao da je predmet spasenja. Ponovo je osetila snagu dada Lule, kako je povlači; obe su krenule kao mesečarke, po intuiciji, tražeći izlaz u polutami hrama. Slaba svetlost pomaljalo se filtrirajući se kroz rozete vitraža, u kukavičkim zracima koji behu puni čestica prašine. Na kraju tog mračnog vilajeta, opazile su neku slabu svetlost. Teturajući se, uputile su se ka njoj i uspele da se proguraju do ulice, provlačeći se između tela suseda koji su se pretvorili u neprepoznatljive prašnjave aveti, opijene od iznenađenja i straha.

Obe nisu progovorile ni jednu jedinu reč otkako je kataklizma počela. Kad su izašle na svetlost dana, posmatrale su se kao da se vide prvi put. Opipavale su lice, ramena i stomak, uverivši se da su obe čitave. Onda je dada Lula iz džepa suknje izvadila platnenu maramicu, obavila je oko dva prsta, pokvasila i prinela licu donja Hulije da joj obriše prljave mrlje na obrazima, kao što je radila i mnogo godina ranije, dok ju je čuvala kad je bila dete. Međutim, gospođa je već bila previše odrasla za to pa je, posrćući, krenula da se udalji od svetine. Pogledala je naviše. U procepima tamnog nebeskog pokrivača mogla je da nazre sunčani kotur koji se borio da zasija. Prisustvo sunca bi u njoj uvek budilo neopisiv osećaj preporoda. Duboko je disala, i dalje držeći kamen koji je spasla iz ruševina hrama. Zatvorila je oči i jedna grimasa slična osmehu ocrtala joj se na pepeljastom licu. Bila je živa. Živa.

„Živa sam!“, uzbuđeno je uzviknula.

„Hajdemo!“, vikala je dada Lula drmusajući je za ramena ne bi li je izbavila iz njene zanesenosti. „Kula će se srušiti!“

Izašle su kroz Kapiju Palos, gde su okupljeni ljudi pokazivali na pukotinu koja se pojavila na Hiraldi. Izgledalo je kao da je ogromna sekira udarila u zid i rasepila ga od zvonika do prvih balkona. Za to vreme,

strog glas oca Zakarijasa orio se kao nikada pre. Hodao je mašući raspećem iznad glave, praćen povorkom kolebljivih građana, koji kao da su bili omađijani neobičnom snagom šezdesetogodišnjeg redovnika. Njegovo slepilo učinilo ga je imunim na paniku. Išao je sa sigurnošću ka trgu i zahtevao, vičući, da ga prate jer će misu, koju je prekinuo užas, završiti bilo gde.

„Pući će i raspasti se na dva dela“, vikao je neko pokazujući na Hiraldu.

„Hajdemo kući pre nego što nam zvono padne na glavu“, rekla je umilno dada Lula donja Huliji.

„Pogrešila si, vidiš? Nije bilo smaka sveta. Žive smo, shvataš? Žive!“, odgovorila je ona nasmejana.

„Naravno da jesmo. Hajde... idemo kući.“

„Živa sam, živa sam, živa sam“, ponavljala je donja Hulija izgubljenog pogleda i blesavog osmeha, dopuštajući da je dada Lula vodi.

Šteta po donja Hulijin posao mogla se videti na kilometar. Kameni znak pričvršćen s dva lanca, na kojem se dva sata ranije moglo pročitati „Štamparija De Aro“, srušio se. Obojena stakla na velikim prozorima ka ulici većinom su bila polomljena, a pločnik i pod u radionici prepuni papira, kao da je prošao uragan. Slova su ispala iz kutija i ležala nalik na spljoštene insekte. Nova presa, kojom je donja Hulija nameravala da unapredi štampariju, bila je oštećena, a po dijagonali dvorišnog zida pojavila se i vrlo zabrinjavajuća naprslina. Uprkos svemu, udovica De Aro s lica nije skidala blistavi izraz spokoja.

„Neka je hvaljen Gospod!“, uzdahnuo je Kristobal Zapata kad ju je video da ulazi oslonjena na dada Lulino rame.

Odvojio je sluškinju bez učtivosti i uhvatio donja Huliju u visini lakta da je otprati do stolice. Hodao je pored nje šapućući reči ohrabrenja, kao da je dete koje pravi prve korake. Uzeo joj je onaj okrugli kamen, koji je nosila ispod ruke, ostavio ga u ćošku dvorišta i pomogao joj da sedne. Kad je video da je nepovređena, počeo je da naređuje služavkama da donesu čaj od lipe, s limunovim cvetom... ali brzo, glupače, gospođa se ne oseća dobro. Pridržavao je šoljicu čaja dok je ona uzimala gutljaje, pljeskao ju je po nadlanci, proveravajući da li ima boje u obrazima, stavio joj je ruku na čelo da vidi da li je strah izazvao groznicu i uporno

je ostajao pri tome da je ta traumatična geološka opasnost nesumnjivo morala uticati na stabilnost i harmoniju tako nežne i osjetljive osobe poput nje.

„Mora da se odmori“, zaključio je nadzornik radionice nepokolebljivo.

Pošto je donja Hulija i dalje bila ravnodušna, odsutna, sa izrazom štićenika Bolnice Svetog Kozme i Svetog Damjana, i nije progovarala, dada Lula je takođe smatrala da bi bilo najbolje da prilegne dok oni kuću malo dovedu u red. Odveli su je do kreveta.

Donja Huliju su oko dva ujutru probudili otkucaji srca. Otvorila je oči i nije znala ni gde je ni koliko je sati. Palo joj je na um daleko sećanje na kataklizmu, ali joj je trebalo vremena dok je razlučila da li je sve to bilo java ili san. Kada su se oblaci izgubljenosti raspršili i kad je shvatila da je zemljotres bio stvaran, obuzela ju je teskoba. Počela je da razmišlja o tome šta bi se dogodilo da je tog jutra umrla. Gde bi bila njena duša? Da li bi neko plakao zbog nje? I kad bi plakao, koliko dugo bi plakao? Trideset i dve godine života prošle su u trenu, a nije uradila ništa čime bi se ponosila. Da li je srećna? Da li je njeno postojanje nekog usrećilo? Čak ni njen brak nije bio iz ljubavi. Njena majka joj je izabrala starog i imućnog muža, kog nije mogla da zavoli, muža koji je nikad nije video nagu, koji je nikad nije poljubio u usta... muža kome nije mogla da podari decu. Otupela je. Koža joj je popucala od čiste jednoličnosti među tim zidovima, koji su pripovedali priče o kojima su drugi sanjali, ali ne i ona.

Ustala je iz kreveta odbijajući da i dalje razmišlja o tome. Spustila je bosa noge na pod i hladnoća mermera izazva drhtavicu. Otišla je bosa do vrata spavaće sobe i izašla u hodnik obučena samo u spavaćicu. Kosa joj je bila raspuštena, padajući poput vodopada ispod struka. Prošla je kroz hodnik, sišla niz stepenice i, stigavši do dvorišta, iznenadila se kad je na gomili, ispod trema zatekla svu opremu iz štamparije: mašine, prazne i odštampane tabake hartije, burad s mastilom, kutiju s pokretnim slovima... Pretpostavila je da su to tamo stavili da bi predupredili krađu dok ne poprave prozore ka ulicu, jer je kuća bila zaštićena čeličnom kapijom koja je odvajala trem od dvorišta. Provukla se kroz drangulije i došla do ožiljka koji je zemljotres ostavio na zidu. Dodirнула ga je kažiprstom sa izrazom sažaljenja. Pogledala je udesno; baš tamo su bile stepenice do podruma, a neka neobjašnjiva sila vukla ju je ka njima. Primetila je da

silazi niz njih kad je već bila na pola puta. Došla je do kraja gotovo bez daha, savladana nemirom.

Stajala je više od minuta, nepomična, pred vratima Leonove sobe. Preplavljena strahom i uzbuđenjem, s glavom naslonjenom na drvena vrata i rukom na kvaci, primetila je da se kvaka spušta, ali da je ne pritiska ona. Leon je čuo buku i otvorio sa svećom u rukama. Zlatna svetlost obasjala je njegovo lice, dajući mu nestvarni izgled junaka iz priča. Mladić je iznenađeno pogleda.

„Treba li vam nešto, gospodo?“

Donja Hulija je zatvorila oči i nežno stavila kažiprst na Leonove usne. Samo je htela da ga spreči da govori, ali osećaj toplog dodira njegovih usana izazvao joj je drhtaj u stomaku, slatku muku koja ju je naterala da ispusti kratak uzdah. Počela je da korača u tišini, gurajući ga da joj dopusti da pređe prag skromne šegrtske sobe bez prozora. Zatvorio je vrata za njom gledajući je kroz polusklopljene kapke. Napola otvorenih usta, uzbuđeno je disala. Donja Hulija nije ličila na donja Huliju. Neko nepoznato svetlucanje zračilo je na tako uznemirujući način da Leon nije mogao da odvoji pogled od nje. Nepomično su se posmatrali, bez ijednog pitanja, jer su u ritmičnim pokretima, koji su ih malo-pomalo približavali, bili svi odgovori. Ona je otkopčala spavaćicu počevši od vrata; jednostavni dodir tkanine koja klizi niz struk prevrnuo joj je stomak. Svaka pora na njenom telu bila je napeta, žedna dodira, gladna vlažnog i toplog tela.

Ostala je naga, crvenkaste i drhtave kože pod svećama, očarana prelepim strancem koji joj je zapalio dušu. Uхватила je Leonovu bradu desnom rukom i približila njegova usta poput nekog ko pokušava da ispije poslednji gutljaj vina iz čaše. Vazduh u sobi nije joj bio dovoljan, bila je ubeđena da joj je vazduh iz Leonovih pluća neophodan da bi nastavila da živi. Želela je da ga udahne, da ga polako ispije, da tela nestanu; želela je da bude Leon, da živi u Leonu. Ostali su veoma blizu jedno drugom, skoro spojenih usana dok je ona šaputala mladićevo arapsko ime. Od tog zanosnog momenta, pa sve dok mu nisu oduzeli život na stravičan način, donja Hulija je u intimnim trenucima uvek koristila to ime.

„Asade.“

„Ima mnogo vremena otkako me niko tako nije zvao“, odgovorio je dahćući.

„Živa sam“, saopštila mu je donja Hulija strastveno. „Živa!“

I tada je Leon odustao od ozbiljnog izraza lica, koji je imao sve vreme, i uputio joj jedan od svojih širokih osmeha, belih zuba i crvenih usana.

„Nisam u to ni najmanje sumnjao.“

Bilo je to poslednje što je rekao pre nego što ju je poljubio.